

STIJLKAMER IN RESTAURATIE

De zestien wandbespanningen van de stijkkamer in rijksmonument Breestraat 101 zijn gerestaureerd. De wandschilderingen zijn vervaardigd door schilder J.L. Augustini. De kwaliteit van de behangsels was hoog maar de conditie van de doeken slecht, wat voor Stadsherstel reden was om restauratieatelier Rescura in te schakelen. Johanneke Verhave, restaurator en kunsthistoricus en verantwoordelijk voor de inhoudelijke aansturing van de restauratie van de wandbespanningen van de stijkkamer, vertelt hieronder hoe de restauratie is verlopen. Johanneke Verhave

“Het afgelopen jaar hebben de zestien wandbespanningen (geschilderde behangsels op doek) uit het Koopmanshuis aan de Breestraat 101 te Beverwijk een team van schilderijenrestauratoren druk bezig gehouden. Stadsherstel had het van oorsprong 17e-eeuwse gebouw gekocht en trof in de voorkamer een 18e-eeuws interieur aan uit de behangselfabriek van Jacobus Luberti Augustini (1748-1822). Het interieur bleek in al die eeuwen haast onveranderd; de doeken waren nooit eerder van de muur verwijderd, vernislagen waren niet eerder schoongemaakt en beschadigingen waren bijna nergens gerepareerd. Wel waren er moedwillige beschadigingen in de doeken aangebracht. Bijvoorbeeld voor de modernisering van de kamer halverwege de 19e eeuw toen gasverlichting werd geïntroduceerd. Drie lampen werden direct op de doeken geplaatst, waarvoor er natuurlijk wel gaten geknipt moesten worden voor de leidingen. En opnieuw in de 20e eeuw toen elektriciteit werd aangelegd in de Breestraat.

Nog veel dramatischer voor de doeken was een verzakking in de kamer, die lange scheuren veroorzaakte in zes schilderijen. De doeken scheurden relatief makkelijk omdat de schilders doek van een matige kwaliteit hadden gebruikt. De weefdichtheid van het doek was zo grof, dat de eerste grondlagen volledig waren doorgeslagen naar de achterzijde. Tel deze gegevens bij elkaar op, met een volle schep ‘tand des tijds’ en u krijgt een idee van de opdracht die restauratiebedrijf Rescura van Stadsherstel kreeg in het najaar van 2012. De doeken zijn voorzichtig verwijderd van hun vaste plek en in het atelier in Den Haag gerestaureerd.

Detail van Guirlande O. Een gaslamp is in de 19e eeuw midden op dit doek geplaatst. Hiervoor is langs de rand links een groot stuk doek weggeknipt. Rechts loopt een lange scheur veroorzaakt door een verzakking van de kamer.

Detail van Landschap I. Het doek en de verflaag zijn in de hoek linksonder erg beschadigd door de verzakking van de kamer. Er zijn lange diagonale scheuren en gaten ontstaan, met veel verfverlies.

Rechts hetzelfde detail na restauratie, waarbij de scheuren zijn gehecht en op kleur zijn gebracht met het omliggende origineel.

Detail van Landschap G. Deze foto is genomen tijdens de vernisafname. Rechts en onder is de vergeelde vernislaag nog aanwezig. Links en boven zijn de daadwerkelijk geschilderde kleuren weer te zien.

Restauratoren Johanneke Verhave en Susan Smelt verwijderen de vergeelde vernislaag van Landschap E.

Om de doeken allemaal binnen de gestelde tijd te kunnen restaureren is een team van vijf restauratoren aangetrokken. Op basis van een uitgebreid vooronderzoek zijn de wandbespanningen opgedeeld in vijf groepen. Van de doeken in de beste conditie tot de doeken die het meest waren beschadigd. Beginnend met de minst gecompliceerde restauraties kon zo telkens de volgende stap in alle rust worden uitgedacht en voorbereid, met de groeiende kennis en ervaring van de gebruikte materialen en de staat van de werken.

De formaten van de doeken, het grootste met afmetingen van ca. 288 x 191 cm, vroegen om aanpassingen aan het atelier en enige flexibiliteit van de restauratoren. Zo zijn twee grote tafels gemaakt, werd de fotografie gedaan vanaf het plafond en is een infraroodlamp aangeschaft met een lengte van twee meter. Toch konden bepaalde stappen in een restauratieproces niet sneller worden gemaakt, enkel omdat er vele vierkante meters in het spel waren. Zo zijn de lange scheuren millimeter voor millimeter aan elkaar gezet met behulp van een microscoop.

Naast het structurele herstelwerk aan de schilderijen zijn ook de vernislagen verwijderd. Dit waren de eerste vernislagen die op de doeken waren aangebracht. Ze waren door de veroudering van het materiaal erg geel geworden.

Foto Stella van Heezik

De transformatie van de wandbespanning tijdens de vernisafname was adembenemend. De 18e-eeuwse verflaag kwam tevoorschijn met een helderheid en een kleurkracht die niemand had kunnen vermoeden.

De wandbespanningen zijn vlak voor het einde van 2013 voorzien van een slotvernis en naar een tijdelijk onderkomen gebracht. Het werk is nog niet klaar, want na het afronden van de werkzaamheden aan het huis aan de Breestraat zullen de doeken terugkeren naar hun plek en zullen in de voorkamer de laatste puntjes op de i worden gezet.

Het eindresultaat waar wij als restauratoren naar streven is de visuele illusie dat de vele uren die aan de doeken zijn besteed nooit hebben plaatsgevonden. Wij hopen dat de toekomstige gebruiker en bezoeker van de Breestraat bij het betreden van de voorkamer het gevoel zal hebben dat hier de tijd heeft stilgestaan.”

“De transformatie van de wandbespanning was adembenemend”

De restauratie van de stijkkamer wordt mede mogelijk gemaakt door een bijdrage uit Fonds Vijfhonderdtien en het Barbas van der Klaauw fonds van het Prins Bernhard Cultuurfonds. 'De adviseurs van het Cultuurfonds waarderen de inzet en de aanpak van Stadsherstel om dit bijzondere historisch interieur te behouden en te herstellen.'